

Likovno oblikovanje slikovnice u svrhu ranog učenja engleskog jezika

Budišćak, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:413042>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-19**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

ANA BUDIŠČAK
DIPLOMSKI RAD

LIKOVNO OBLIKOVANJE SLIKOVNICE U SVRHU RANOG UČENJA
ENGLSKOG JEZIKA

Zagreb, rujan 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
(Zagreb)

PREDMET: Istraživanje dječjega likovnog stvaralaštva

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnika: Ana Budišćak

**TEMA DIPLOMSKOG RADA: LIKOVNO OBLIKOVANJE SLIKOVNICE U
SVRHU RANOG UČENJA ENGLESKOG JEZIKA**

MENTOR: prof.dr. art. Antonija Balić Šimrak

Zagreb, rujan 2020.

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	4
SUMMARY	5
1. UVOD	6
2. DEFINICIJA SLIKOVNICE.....	7
2.1. ULOGA SLIKOVNICE.....	8
2.2. ODLIKE DOBRE SLIKOVNICE.....	10
2.3. PODJELA I FUNKCIJE SLIKOVNICE.....	11
2.4. POVIJEST SLIKOVNICE	12
2.5. SUVREMENA SLIKOVNICA	14
2.6. PODJELA SLIKOVNICE PREMA DOBI DJETETA	15
3. LIKOVNOST U DJEČJEM VRTIĆU	19
3.1. LIKOVNE AKTIVNOSTI U RADU S DJECOM.....	20
3.2. DOBROBIT LIKOVNOG STVARALAŠTVA ZA DIJETE	21
4. RANO UČENJE STRANOG JEZIKA	24
4.1. METODE RANOG UČENJA STRANOG JEZIKA U VRTIĆIMA.....	25
5. SKUPINA ZEČIĆI	26
5.1. IDEJA O LIKOVNOM OBLIKOVANJU SLIKOVNICE NA ENGLISKOM JEZIKU	26
5.2. PROJEKT „MOJ ZAGREB“ U SKUPINI „ZEČIĆI“ 2017/2018.....	30
5.3. LIKOVNO OBLIKOVANJE SLIKOVNICE I LOVE MY ZAGREB(VOLIM SVOJ ZAGREB)	30
6. ZAKLJUČAK	38
7. PRILOZI.....	39
LITERATURA	40
IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA	42

SAŽETAK

U ovom diplomskom radu govorimo o slikovnici te njenoj važnosti u odrastanju svakog djeteta. Dotaknuli smo se i povijesnog razvoja slikovnice, te prikazali njene podjele: prema dobi djeteta, funkciji, obliku, strukturi izlaganja itd. Spominjemo i koje su odlike dobre slikovnice, kao i važnost ranog učenja stranog jezika. Slikovnicu kao prvu knjigu djeteta, rano učenje stranog jezika i dječju kreativnost u likovnom izričaju povezali smo u jednu cjelinu. Ovaj rad opisuje kako su djeca jedne vrtićke skupine likovno oblikovala slikovnice na engleskom jeziku i na taj način ovladala novim socijalnim vještinama, likovnim tehnikama te lakše i brže usvojila elemente engleskog jezika. Tijekom likovnog oblikovanja slikovnice naglasak je bio na nesmetanoj dječjoj kreativnosti, dogovoru između djece, slobodnom odabiru tema te likovnih tehnika. Izradom slikovnica djeca su ostvarila mnoge benefite kao što su lakše usvajanje engleskog jezika, podržavajući i empatični odnosi među djecom, uživanje u istraživanju raznih likovnih tehnika.

KLJUČNE RIJEČI: slikovnica, rano učenje engleskog jezika, dječja kreativnost, likovne tehnike, izrada slikovnice, vrtićka skupina

SUMMARY

In this graduate thesis we deal with the topic of picture book and the importance of a picture book in growing up of every child. We also deal with the historical development of picture book and divisions according to: age of the child, function, form, exposure structure etc. We mention all good qualities of a picture book and the importance of early foreign language learning. We are combining picture book as the child's first book, early foreign language learning with children's creativity in artistic expression. This thesis describes how are the children from one kindergarten group artistically designed picture books on English and in that way mastered new social skills, art techniques and adopted new elements from English language. During picture book art design the emphasis was on undisturbed children's creativity, agreement among children, free choice of topics and art technique. By making a picture book the children achieved many benefits such as easier acquisition of English, supporting and empathic relationship among children, enjoying the exploration of various art technique.

KEY WORDS: picture book, early learning of English, childrens creativity, art technique, making a picture book, kindergarten group

1. UVOD

Prije nego što započnemo priču o slikovnici samim definiranjem što ona jest, koje su njene karakteristike promišljam o tome što ona znači meni kao odgojitelju, kao bivšem djetetu i sada kao majci. U svom dosadašnjem radu u vrtiću slikovnica je uvijek predstavljala temelj svake aktivnosti sa djecom svih dobnih skupina. Kada sam radila sa djecom jasličkog uzrasta bile su to male tanke knjižice koje lako stanu u male ruke, debljih listova sa šarenim stranicama ali jednostavnih linija. Često popraćene jednostavnim tekstom, ili u rimi. Kako su djeca rasla, narasle su i slikovnice. Postale su kompleksnije, sa većom količinom teksta i većom slobodom ilustratora u ilustracijama.

No, "knjigice" su uvijek tu u posebnom djelu sobe dnevnog boravka u svakoj jasličkoj i vrtićkoj skupini bez obzira na dob djece ili posebne programe koje se provode unutar te skupine. Prilikom rada u predškolskoj skupini Zečići(2016-2018) u kojoj sam provodila poludnevni program ranog učenja engleskog jezika često sam promišljala kako im približiti sadržaj. Uz mnoštvo dostupnih materijala, slikovnica, pjesmica na engleskom jeziku treba razlučiti što je djeci blisko, s čime će se povezati te što će ih najviše stimulirati na usvajanje jezika. Deviza koja se provlači kroz misli svakog odgojitelja „dijete uči čineći“ i ovog puta se pokazala kao apsolutna istina moga rada s djecom.

Uz klasične metode i koncepte rada inicirala sam izradu slikovnica na engleskom jezik kako bi ih dodatno motivirala na usvajanje stranog jezika. Svako dijete će se radije poigrati ili prolistati nešto što je samo izradilo. Lakše usvajanje novog vokabulara putem slikovnice koju smo sami izradili, korištenje željenih likovnih tehnika, dogovor oko toga kada će tko raditi na slikovnici, osjećaj postignuća, uvođenje određenih pravila u grupu te pridržavanja istih. Mnogo je prednosti ovakvog načina rada, teško je naći išta negativno vezano uz ove male likovno-jezične projekte koje smo provodili u skupini Zečići.

2. DEFINICIJA SLIKOVNICE

Hrvatska enciklopedija navodi da je slikovnica knjiga sa slikama namijenjena djeci.

„Budući da djeca zapažaju slike prije govora, slikovnica već kod najmlađe djece potiče uočavanje, razmišljanje i verbalno izražavanje, razvija maštu, utječe na emocionalni razvoj i usvajanje estetskih stavova. Sadržaj slikovnice jednostavan je i prilagođen djeci, a u dobroj su slikovnici povezane likovno-estetske i odgojno-obrazovne kvalitete. Slikovnica može imati i kratak tekst, koji je u funkciji razumijevanja slike, može biti dvodimenzionalna, trodimenzionalna, zvučna i dr.“ (*Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. 2020*)

Mnogi autori slikovnicu definiraju kao prvu knjigu djeteta. Martinović i Stričević (2011) smatraju kako slikovnica, iako nije prvi ali je sigurno najbogatiji izvor pisane riječi s kojom se dijete može susresti u ranom djetinjstvu. Iste autorice navode da je jedno od najopćenitijih tumačenja slikovnice ono da je ona knjiga za djecu koja se sastoji pretežno od slika ili samo od slika i crteža. Smatraju da je slikovnica osebujan čitateljski materijal i da ju je teško definirati. Svaka slikovnica koristi se dvama vidovima komunikacije, slikovnim i tekstualnim.

„Odnos koji se ostvaruje kroz prožimanje prostorne (slika) i vremenske (tekst) dimenzije slikovnice očituje se na formalnoj, a posebno do izražaja dolazi na njenoj sadržajnoj razini, odnosno u svim potencijalima koje posjeduje“. (Martinović, Stričević 2011. prema Čačko 2000, str. 47.)

Balić Šimrak (2014) ističe kako slikovnica jednostavno i tradicionalno njeguje crtež, sliku, kip i grafiku i sve one oblike koji su gotov nestali iz izložbenih prostora te na taj način postaje mjestom malog likovnog festivala koji podjednako oduševljava i djecu, i odrasle, i laike, i profesionalne umjetnike ukoliko se radi o profesionalnoj slikovnici.

Ista autorica prema Bulmer (2002) navodi kako je slikovnica jedinstveno umjetničko djelo koje priča priču putem riječi i slika te prožimanje teksta i ilustracija stvara bogat osjetilni sustav koji dijete može ispuniti značajem, a slikovnica nam omogućava da čujemo priču, da je istovremenom iskusimo i budemo svjedoci radnje. „Slikovnica je prvo likovno-literarno djelo koje dijete susreće i doživljava svim osjetilima“. (Verdonik, 2015:3)

Verdonik (2015, Bader prema Hameršak i Zima, 2015) navodi kako je slikovnica tekst, ilustracija i cjelokupni dizajn. Ona je proizvodni i komercijalni predmet, socijalni, kulturalni i povijesni dokument, te na kraju djetetovo iskustvo. Kao umjetnički oblik ona podrazumijeva međuovisnost slika i riječi.

Većina roditelja danas odmah po rođenju potiču bebu na promatranje, razvoj vida, percepcije te postupno pokušavaju utjecati na razvoj svih bebinih osjetila. Podražuju ga slikama punih

kontrasta akromatskih boja i najjednostavnijih ilustracija npr ilustracije životinja, predmeta iz kućanstva. Zatim postupno uvodimo ostale boje, složenije ilustracije. Možemo reći da se većina djece odmah susreće sa jednostavnim oblikom slikovnice. Ona postaje dječji suputnik kroz djetinjstvo, ali prolazi kroz transformacije. Mijenja dimenzije, debljinu stranica, veličinu fonta, količinu teksta. Priče postaju bogatije, nekad pomalo i zastrašujuće, ilustracije kompleksnije, ponekad ugodne oku a ponekad i ne.

U izradi slikovnice sudjeluju prije svega tekstopisci i ilustratori ali i pedagozi, lingvisti, logopedi i psiholozi. (Martinković, Stričević, 2011.) Slikovnice pričaju priču kroz kombinaciju teksta i slike koje djetetu daje razne informacije. Ta dva elementa su neodvojivi i čine slikovnicu posebnom vrstom literature. Na taj način, djeca u predškolskoj dobi dobivaju smisao za literaturu i čitanje koje ih kasnije čeka.

U svojoj knjizi *Orbis sensualium pictus* iz 1658. godine Jan Komensky govori o tome kako slika i tekst jedinstveno djeluju na dijete. Razvoj štamparstva i bolji grafički strojevi omogućili su ljepšu reprodukciju slikovnice te slikovnica time doživljava snažan napredak.

Prava umjetnost u slikovnici ovisi o sinergiji teksta i slike koje su na umjetničkoj razini. Jezik slika govori sam za sebe i ne treba ga prevoditi. (Crnković, 1980.)

Kroz čitanje i slušanje dijete će htjeti prepričati sadržaj kako ga je doživjelo, a tako razvija vokabular za daljnje razumijevanje složenijih tekstova. Razvija se i sposobnost pamćenja jer djeca vole više puta gledati u istu slikovnicu što im razvija bolju memoriju.

Listanjem i držanjem slikovnice razvija se koordinacija pokreta. Dijete dobiva znanje koje mu svijet slikovnica pruža i objašnjava svijet oko njega. Ilustracije i tekst potiču svijet mašte i razvijaju djetetovu kreativnost. Prije svega ovoga, da bi dijete uopće uzelo u ruke slikovnicu, ona mu treba pružiti i zabavu. (Zidar, 2010.)

2.1. ULOGA SLIKOVNICE

Teško je odrediti koje sve uloge ima slikovnica u sadašnjem dobu. Kada se osvrnemo na prošlost, slikovnica je često služila kao reklamna platforma ili za promicanje vjerskog sadržaja među najmlađom populacijom. Do danas je ona ipak evoluirala u nešto veće. Zalar (2009) smatra da je uloga slikovnice pomoći djetetu da otkrije svijet i medij pisane riječi. Osim toga, ona razvija govor, bogati riječnik, izaziva emocije te razvija cjelokupni spoznajni svijet djeteta. Putem slikovnice dijete spoznaje pojave i odnose u ljudskoj okolini na njemu primjeren način. Slikovnica također razvija sposobnost zapamćivanja logičkih odnosa i pamćenja. Stvara naviku uporabe knjiga kod djeteta od najranije dobi, te razvija potrebu za istom. Autorica Zalar (2008) navodi kako bi slikovnica trebala biti svakodnevni dio djetetova života, kockica poveznica, tješilica i hrabrica.

Slikovnica ima nekoliko funkcija koje su u međuodnosu s odgojem i razvojem djeteta. Prvotna uloga slikovnice je *informacijsko-odgojna* jer dijete putem slikovnice dobiva odgovor na mnoga pitanja. Dijete saznaje da je knjiga izvor znanja te postupno razvija analizu, sintezu, usporedbu, uopćavanje te apstraktne pojmove. Slijedeća funkcija slikovnice je *spoznajna*. Dijete pomoću slikovnice provjerava svoja znanja i spoznaje o stvarima, odnosima i pojavama. Zatim *iskustvena* funkcija gdje dijete iz slikovnice dobija informacije o različitim običajima i kulturama, te vjerama. U slikovnici veliku ulogu ima estetika. Gledanjem ilustracija u slikovnici dijete od najranije dobi razvija osjećaj za lijepo koji u njemu budi određene emocije. Uz navedene funkcije slikovnice treba spomenuti i *zabavnu*. Dijete se sa knjigom mora igrati i ona mu mora biti zabavna. Na taj način će spoznati svijet oko sebe. (Čačko, 1999)

Čitanje odrasle osobe djetetu, bilo to roditelj ili neka druga bliska osoba razvija se i produbljuje bliskost te na taj način potiče socijalno-emocionalni i kognitivni razvoj djeteta. Zajedničkim čitanjem slikovnice dijete zadovoljava svoje potrebe za sigurnošću, prihvaćanjem, pažnjom, ljubavi i uvažavanjem. Čitanjem se dijete povezuje sa različitim psihološkim stanjima likova i događajima iz slikovnice i na taj način širi spoznaju o unutrašnjem životu drugih ljudi te zaključuje kako su različiti osjećaji prirodna reakcija na vanjske situacije.

Kroz čitanje dijete upoznaje svoje dobre strane, sklonosti i sposobnosti koje mu pomažu u razvoju pozitivne slike o sebi. Čitanjem dijete usvaja prihvatljiv način kako izraziti svoje emocije te isto tako prepoznaje tuđe. Likovi iz slikovnica prikladni su modeli s kojim se dijete može poistovjetiti. Na taj način dijete usvaja socijalne i moralne norme. Postupci likova u slikovnici, bili oni dobri ili loši, pomažu djetetu da spozna različitost i usvoji određena pravila ponašanja. Čitanjem djetetu potičemo razvoj govora, obogaćujemo mu fond riječi, te mu dopuštamo da jasno izrazi svoje misli i osjećaje. Čitanjem utječemo i na razvoj djetetove percepcije kroz razvoj vještine aktivnog slušanja, vidnog opažanja te razlikovanja finih pojedinosti. Sve navedeno stvara osjećaj za lijepo te potrebu za likovnim izražavanjem. Čitajući djeci razvijamo im pamćenje, slušanje i čitanje a prepričavanjem potičemo razvoj dugoročnog pamćenja.

Razgovorom o pročitanom kod djece se potiču misaone operacije predviđanja, zaključivanja, općenito razvoj logičkog razmišljanja. (Vizek Vidović i Hrabar, 1999) Slikovnica je neizostavni pratitelj svakog djeteta na putu njegova odrastanja. Osim što zabavlja i educira ona utječe na sve aspekte djetetova razvoja. Njezina uloga je neizostavna i nikako ne smije biti marginalizirana u procesu odrastanju. Kako ju približiti djetetu, odgovornost apsolutno

leži u rukama bliske odrasle osobe: roditelja, odgajatelja, učitelja itd. Naša je zadaća da slikovnica dospije u ruke i misli djece, te da tamo i ostane.

2.2. ODLIKE DOBRE SLIKOVNICE

Dobra slikovnica mora biti jednostavna i u skladu sa aktualnim stupnjem djetetova razvoja za koje je namjenjena. Mora zadovoljiti određene estetske i odgojno-obrazovne kriterije. Ilustracije moraju biti prilagođene dobi djeteta, bez puno detalja i podataka ali zadovoljavati umjetničkim zahtjevima. Za najmlađe su poželjne plastificirane slikovnice manjih formata i jednostavnog teksta i ilustracija.

„Dobra slikovnica prilagođena razvojnim mogućnostima djeteta doprinosi:

- stjecanju novih spoznaja
- obogaćivanju rječnika i govornih sposobnosti
- povezivanju govornoga i pisanoga jezika
- shvaćanju slike i riječi kao simbola koji prenose poruku
- razvoju opažanja, pažnje, pamćenja, mišljenja, logičkoga zaključivanja
- bogaćenju mašte i razvoju kreativnoga mišljenja
- razvoju emocija i sposobnosti uživljanja u različite situacije
- stvaranju želje za preradom doživljenoga kroz različite oblike izražavanja – pisanje, slikanje, oponašanje u igri uloga, pokret i pjevanje
- usvajanju moralnih vrijednosti i humanih poruka
- motivaciji za samostalno čitanje.“(Stričević, Maleš, 1995: 7.)

Martinović i Stričević (2011) govore o osnovnim kriterijima kao što su svrha, ciljevi i funkcije koje razvija pojedina slikovnica, ali smatraju kako je potrebno slikovnicu procijeniti i kroz likovnu umjetnost, jezik i književnost, likovno tehničku opremljenost i usklađenost knjige(oblik, veličina, primjerenost uveza u odnosu na sadržaj i dob djece kojoj je knjiga namijenjena). Kod analize slikovnice treba uzeti u obzir i namjenjenost dobi te kako je tema obrađena (problemske slikovnice).

Iste autorice navode da u tim analizama često sudjeluju stručnjaci raznih profila, književnici, likovni umjetnici, pedagozi te profesori književnosti i jezika. Ako na slikovnici možemo iščitati imena stručnjaka koji su sudjelovali u njenom stvaranju onda je to određeno jamstvo kvalitete kao i njihova odgovornost. Anonimne slikovnice često su se pojavljivale u prošlosti no danas izazivaju nepovjerenje te upitnost u kvalitetu slikovnice. Sve više se u

proces stvaranja knjiga za djecu okupljaju cijeli timovi. Uz standardni dvojac, koji čine pisac i ilustrator, u procesu sudjeluju i pedagog, psiholog, lingvist te likovno-tehnički urednik. Na taj način se pokušavaju zadovoljiti svi spomenuti kriteriji dobre i kvalitetne slikovnice.

“Put do dobre i prave prve knjige za djecu i od knjige do djeteta ima više izvora i staza, od kojih je prvi timski rad pisac-ilustrator-pedagog-likovno-tehnički urednik te dobronamjerni, informirani, da ne kažemo i upućeni i obrazovani posrednici: roditelji, odgajatelji, knjižničari, knjižari. Samo smišljenim povezivanjem svih ovih karika može se postići cilj da se i putem knjige djeci nude prave ljudske vrijednosti i sadržaji“.(Martinović i Stričević, 2011:56 prema Posilović 1986.)

2.3. PODJELA I FUNKCIJE SLIKOVNICE

Općenito možemo podijeliti slikovnice na one koja nas nečemu nastoje poučiti i one slikovnice koje su poetski usmjerene.

- slikovnice koje pružaju djeci objektivna i njima razumljiva saznanja iz područja prirode i društva
- slikovnice koje su metaforičkoga, poetskoga karaktera i predstavljaju proizvode nesputane stvaralačke mašte u koje su umetnute poruke za najmlađe.(wikipedija,2020.)

Autori Majhut i Zalar (2008.) dijele slikovnicu s obzirom na oblik, strukturu izlaganja, sadržaj, likovnu tehniku i sudjelovanje recipijenta.

- **PO OBLIKU-** slikovnice se mogu podijeliti na leporello, pop-up, nepoderive, slikovnice koje su u obliku igračke i u novije vrijeme sve su popularnije elektroničke slikovnice. U Hrvatskoj je prva slikovnica za iPad i iPhone Slonić Oscar od Andree Petrlik Huseinović
- **PO STRUKTURI IZLAGANJA-** Ovdje se slikovnice dijele na narativne i tematske. Priče su osebujne, a neke od najčešćih tema kojima se bave su životinje, svakodnevni život, abeceda, igre i fantastika.
- **LIKOVNA TEHNIKA-** Pri oblikovanju se mogu koristiti razne tehnike, a neke od njih su fotografija, lutkarstvo, dječji crteži, crteži umjetnika, ilustracije, stripovi te interaktivne slikovnice.
- **SUDJELOVANJE RECIPIJENTA-** Postoje slikovnice kojima se dijete služi samostalno i one za koje je potrebnom posredovanje roditelja ili neke druge odrasle osobe.

Funkcija slikovnice se dijeli na zabavnu, informacijsko-odgojnu, spoznajnu, iskustvenu, estetsku i govorno-jezičnu.

- ZABAVNA- Slikovnica prvenstveno mora zabaviti dijete da bi se ostale funkcije mogle ostvariti jer kroz igru najbolje uči.
- INFORMACIJSKO-ODGOJNA- Dijete razvija vlastito mišljenje, sposobnost analize, sinteze, usporedbe i uopćavanja. Uči rješavati probleme kojih možda nije bilo svjesno ili nije znalo doći do rješenja istih te doći do željenih informacija. Također, slikovnice sadrže sadržaje koji se vežu za osjećaje djece kao i njihove druge karakteristike.
- SPOZNAJNA- Djetetu pruža provjeru spoznaja, znanja i stvari koje je do sada imalo te pružanje novih.
- ISKUSTVENA- Neke stvari dijete ne može doživjeti i naučiti bez neposrednog iskustva. U tom slučaju, slikovnice mogu pružiti novi svijet i učenje o multikulturalnosti, multietničnosti, iskustvima iz rata i nasilja, o raznim društvenim temama kao i posebnim potrebama pojedinaca. Također može čitati o starim zanatima, dalekim zemljama koji su napisani na zabavan i nenametljiv način i u prenesenom značenju itd.
- ESTETSKA- Dobrim ilustracijama i slikama dijete dobiva spoznaju o lijepom i izgrađuje kvalitetan ukus, a one također u njemu izazivaju različite emocije i doživljaje. Time razvija ljubav prema čitanju i knjigama iz zabave i užitka.
- GOVORNO-JEZIČNA- U djetetu se razvija fonemska i fonološka osviještenost, morfološki i sintaktički razvoj, usvaja i obogaćuje svoj rječnik, upoznaje karakteristike teksta i njegov način funkcioniranja (Martinović, Stričević, 2011)

2.4. POVIJEST SLIKOVNICE

Prema Batinić i Majhut (2001) polovicom 19. stoljeća slikovnica je prepoznata kao knjiga u kojoj dominiraju ilustracije i namijenjena je isključivo djeci. Početcima slikovnice smatraju se ilustrirane biblije i katekizmi, ABC knjižice, početnice i basne. Jan Amos Komensky, češki pedagog, znanstvenik, pisac i nastavnik pokušao je djeci predočiti svijet u slikama svojim udžbenikom *Orbis sensualium pictus*. To djelo prevodi Charles Hoole na engleski te se taj prijevod smatra prvom engleskom slikovnicom.

U 19. stoljeću frankfurtski liječnik Henrich Hoffmann je bio nezadovoljan ponudom slikovnica te je sam odlučio izraditi slikovnicu sinu za Božić. Tako je nastala najpoznatija

slikovnica 19. stoljeća pod nazivom *Struwwelpeter* (Janko Raščupanko). Spomenuta slikovnica puštena je u prodaju 1845. pod naslovom *Lustige Geschichten und drollige Bilder mit 15 kolorierten Tafeln für Kinder von 3 bis 6 Jahren* (Vesele zgode i šaljive slike s 15 obojanih tabli za djecu od 3 do 6 godina). Tek 1847. godine slikovnica izlazi pod imenom *Struwwelpeter*, u petom izdanju. Spomenuta slikovnica u Hrvatskoj izlazi tek 1925. godine. (Batinić, Majhut, 2001)

Batinić i Majhut (2001) također navode da su djeca u Hrvatskoj u prvim slikovnicama mogla uživati osamdesetih godina 19. stoljeća, u doba zamaha pedagoške dječje književnosti. Izgubio se trag mnogim hrvatskim slikovnicama pa ne možemo sa sigurnošću reći koja je bila prva hrvatska slikovnica. *Nova slikovnica za malu djecu* Ljudevita Varjačića također nije sačuvana ali se smatra prvom hrvatskom slikovnicom. Najstarija sačuvana slikovnica zove se *Domaće životinje* i izdana je 1885. godine. Tekst je napisao Josip Milaković a ilustrirao je Heinrich Leutemann. Iako, prema Majhutu (2013), pouzdano znamo da je do tada izdano barem tri slikovnice. Prva slikovnica, za koju pouzdano znamo da je izdana, ali nije sačuvana je *Domaće životinje i njihova korist* iz 1863. u nakladi Lavoslava Hartmana.

Majhut (2013) navodi da Hartman promatra rad drugih nakladnika te nakon što je financijski dovoljno ojačao kreće u područje dječje književnosti jer smatra da je to neiskorišteni potencijal. 1863. izdaje prve slikovnice te preuzima vlasništvo nad časopisom za mladež *Bosiljak*. Izlaganjem knjiga na slobodnom tržištu, Hartman je uspio rasprodati cijelo prvo izdanje slikovnice *Domaće životinje i njihova korist*. Hartman visoku cijenu slikovnice pravda mnogostrukom koristi (poučna strana životinja, životinje su naslikane prema naravi, dvojezičnost teksta). Valja spomenuti i prvog hrvatskog ilustratora dječje knjige Nikolu Laupperta koji je ilustrirao *Basne*

Ignjata Ćivića Rohrskog 1844. godine.

Do početka 20. stoljeća u Hrvatskoj je objavljeno dvadesetak slikovnica. U njima su obično tekstovi bili hrvatskih autora a ilustracije stranih slikara (najčešće njemačkih i engleskih slikara). *Dječja čitanka o zdravlju* iz 1927. godine je prva u potpunosti hrvatska slikovnica. Tekst je napisala Ivana Brlić-Mažuranić, ilustrirao je Vladimir Kirin u nakladi Higijenskog zavoda.

Tridesetih godina 20. stoljeća pojavljuje se tekstopisac Dinko Chudoba koji piše isključivo za slikovnice, te ilustrator Andrija Maurović. Do 1945. godine u Hrvatskoj je izdan velik broj slikovnica, samim time je postignut velik uspjeh na području dječje književnosti. Zbog komercijalizacije dolazi do grešaka u izdavanju. Izdaju se iste slikovnice sa različitim nazivima, korice nisu povezane sa ostatkom slikovnice nego služe kao marketinški mamac,

zatim sadržaj nije primjeren hrvatskom podneblju ili se hrvatski tekst spajao sa ilustracijama stranih autora koje nisu bile u skladu sa tadašnjim načinom života u Hrvatskoj. Prema Verdonik (2015) autorski koncept slikovnice kao i pojam autorstva dječje knjige u Hrvatskoj u punom smislu dobivaju pravo značenje tek od 60-ih godina 20.stoljeća. Prva hrvatska nagrada za tekst i ilustraciju dječje knjige utemeljena je 1967. godine pod nazivom *Grigor Vitez. Andersenova nagrada* u Hrvatskoj se piscima dodjeljuje od 1956. godine a ilustratorima od 1966. godine. U to vrijeme je nastao i *Katalog ilustratora* na dječjem odjelu u Gradskoj knjižnici koji se redovito popunjava i danas.

2.5. SUVREMENA SLIKOVNICA

Kroz zadnja tri stoljeća slikovnica kao zasebna vrsta umjetničkoga djela i kao zasebna vrsta medija prolazi kroz razne transformacije. Od polovice dvadesetog stoljeća do danas prolazi razdoblje procvata te pomicanja granica. Suvremenu slikovnicu odlikuje dvostruki vizualno-verbalni diskurs, interaktivnost, trodimenzionalnost. Namjenjena je specifičnom čitateljstvu te ima relativno mali broj stranica. Ona je djelo sa elementima verbalne i vizualne umjetnosti. Slikovnica je umjetničko djelo, svojim oblikom i općenito dizajnom. Po tome se razlikuje od knjige koja sadrži roman ili poeziju. Slikovnicu određuje njezina trodimenzionalnost. Ona je poput skulpture, taktilna je i ulazi u stvarni prostor.

Jedno od bitnih svojstava slikovnice je dvostruki diskurs. Verbalni i vizualni tekst isprepliću se u tvorbi njenog sadržaja. Kako ćemo razumijeti slikovnicu kao cjelovito djelo uvelike ovisi o načinu zajedničkog djelovanja tih dvaju svojstava, ali i o na načinu na koje oni uključuju čitatelja u procesu konstrukcije znanja. Slikovnica je interaktivna po tome što čitatelj sam odlučuje kako će čitati i kojim redoslijedom. Čitateljeve odluke mogu otkriti prikrivene aspekte sadržaja te otkriti nove puteve. Na čitatelju je hoće li ih slijediti.

Slikovnica im specifično čitateljstvo, uglavnom se obraća djeci. To u određenoj mjeri utječe na njen sadržaj i usmjerenost na njihovu komunikaciju. Ipak, možemo reći da se suvremena slikovnica obraća dvojnog čitateljstvu. Određene poruke upućuje i starijem čitateljstvu.

Slikovnica kao umjetničko djelo ima dodirne točke sa knjigom-skulpturom, ilustriranom knjigom, umjetničkom grafikom te književnim djelom. Slikovnica i ilustrirana knjiga dijele prisutnost verbalnog i vizualnog teksta, sa umjetničkom grafikom ima zajedničku posebnost da se pojavljuje u više primjeraka. Ipak, slikovnica se razlikuje po tome što je svaki njen primjerak izvorno djelo, tih izvornika može biti neograničen broj pa možemo reći da je slikovnica i poput književnog djela.(Narančić Kovač, 2015)

Kada promišljamo o slikovnici u kontekstu tradicionalne podjele umjetnosti možemo reći da se prožima kroz dramu, književnost, slikarstvo, kiparstvo pa i arhitekturu. Glazbu isto tako možemo naći kao dodatak suvremenim slikovnicama koje uz dvostruki diskurs posjeduju i određenu melodiju ili specifični zvuk. Samim time slikovnica ima poseban značaj koji je često marginaliziran, nedovoljno cijenjen i uživan od strane svih dobnih skupina.

2.6. PODJELA SLIKOVNICE PREMA DOBI DJETETA

Jedan od glavnih kriterija prilikom odabira slikovnice svakako je dob za koju je namjenjena. Već smo spomenuli kako prve slikovnice trebaju izgledati. Kontrast crno-bijelo, jednostavna ilustracija npr. mačke, sa pripadajućim tekstom ispod slike, boldanim slovima ispisana riječ MAČKA. Svako dijete je individualno i razvija se u svojim, samo njemu svojstvenim, obrascima razvoja. Slikovnice danas imaju određene dobne podjele, kao i kratki opis na poleđini na što valja obratiti pozornost i što dijete razvija njenim korištenjem. Ipak, treba promisliti o interesima i stupnju razvoja korisnika slikovnice, mimo klasične dobne podjele. Napraviti ćemo opsežniju podjelu slikovnica prema vlastitom iskustvu i radu.

- SLIKOVNICE ZA DJECU OD ROĐENJA DO 1 GODINE

Već smo spomenuli kako prve slikovnice trebaju izgledati. Na primjer, kontrast crno-bijelo, jednostavna ilustracija mačke, sa pripadajućim tekstom ispod slike, boldanim slovima ispisana riječ MAČKA. Crteži su jednostavni i imaju informativnu ulogu. Često je prva uloga slikovnica poticati razvoj vida, a tek kroz par mjeseci razvoj spoznaje, te izgovaranjem riječi novorođenčetu dugoročno utječemo na razvoj govora. Čitanjem i pokazivanjem slikovnice tek rođenoj bebi pozitivno utječemo na njen cjelokupni razvoj kao i na razvoj privrženosti djeteta prema roditelju. Kako se dijete približava prvom rođendanu tako i slikovnice postaju šarenije, sa više različitih elemenata, npr na svakoj stranici, od deset stranica, jedna životinja, ovaj puta u boji, ali i dalje jednostavna ilustracija. Ako dijete samostalno sjedi (cca 6mjeseci starosti) onda je poželjno da sjedi u krilu roditelja, tako će dijete brzo zavoljeti ritual čitanja slikovnice. Materijali prvih slikovnica su raznovrsni. Sve vrste tkanina, plastika, deblji i izdržljiviji papir. Bitno je da nisu izrađene od štetnih materijala te da nemaju dijelova kojim se bebe mogu ozljediti ili progutati. Slikovnice su manjih dimenzija, npr. A8 formata.

Slika 1. SLIKOVNICE ZA DJECU OD ROĐENJA DO PRVE GODINE

- SLIKOVNICE ZA DJECU U DOBI OD 1 DO 2 GODINE

Slikovnice su bez teksta ili sa vrlo malo teksta koji sadrži imena životinja, predmeta, pojava itd. I dalje su slikovnice mekane, obrubljene radi sigurnosti djeteta. Manjih su formata kako bi stale u male ruke korisnika. Slikovnica Šarena prašuma (slika 2) će nam poslužiti kao primjer sa svojim dobrim i lošim strana. Ono što je dobro kod spomenute slikovnice je jednostavna ilustracija životinja. U slikovnici se spominje 8 životinja, svaku od tih životinja opisuje jedna jednostavna rečenica napisana u rimi. Ono što možemo istaknuti kao negativne strane slikovnice su upotreba preblagih tonova boja u odnosu na pozadinu (vidimo na slici 2 kako je krokodil jedva primjetan). Isto tako, taktilne površine u slikovnici (krokodilovi zubi, slonovo uho itd.) se jedva osjete pod prstima i djeca te dobi ih ne doživljavaju.

Slika 2. SLIKOVNICA ZA DJECU U DOBI OD 1 DO 2 GODINE

- SLIKOVNICE ZA DJECU U DOBI OD 2 DO 4 GODINE

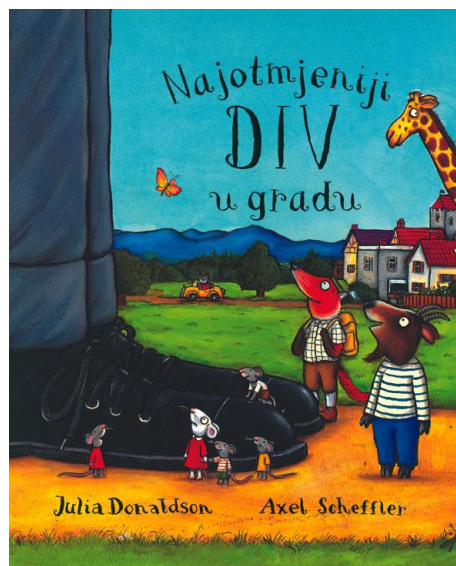
Slikovnice imaju manju ili veće količinu teksta. Tekstovi često znaju biti u rimi ili u stihu. Slikovnice mogu sadržavati „prozorčice koje“ djeca otvaraju prilikom čitanja te na taj način otkrivaju nastavak priče. Slikovnice mogu biti taktilne, mogu poticati na razvoj zdravih navika, mogu djecu suočiti sa strahovima. U ovoj dobi slikovnice nam mogu pomoću u raznim aspektima djetetova razvoja. U ovoj skupini slikovnica moramo istaknuti seriju slikovnica Miffy autora Dick Brune. Jednostavnost crteža i tekst u stihu čine ovu slikovnicu toliko jednostavnom za konzumiranje i mlađih korisnika. U svakoj priči o Miffy protkana je neka poučna priča pa je tako pogodna i za stariju djecu. Miffy je univerzalna slikovnica koja bi trebala imati svoje mjesto u predškolskom odgoju svakog djeteta.

Slika 3. SERIJA SLIKOVNICA MIFFY

- SLIKOVNICE ZA DJECU OD 4 DO 6 GODINA

U slikovnici broj riječi ne smije prelaziti 1000, a broj stranica preko 32. Ilustracija i dalje prevladava tekst. Tematika je raznolika. Tekst može biti bajka, tekst u stihu, basna, narodna priča. (Barac, 2016) U ovoj skupini slikovnica ćemo se osvrnuti na slikovnicu Najotmjeniji div u gradu. Topla ilustracija popraćena još ugodnijom pričom koja djecu potiče na prihvaćanje različitosti te empatično ponašanje. U ovoj dobi djece slikovnicu možemo koristiti kao temelj za diskusije o tome što je dobro a što nije, može poslužiti kao inspiracija za crtanje, te izradu lutkica za daljnju dramatizaciju djela.

Slika 4. SLIKOVNICA ZA DJECU OD 4 DO 6 GODINA

3. LIKOVNOST U DJEČJEM VRTIĆU

Već pri samom ulasku u bilo koji dječji vrtić možemo zaključiti kako likovno izražavanje ima ključnu ulogu u izražavanju predškolskog djeteta. Radovi djece nalaze se na svim vidnim i prikladnim mjestima u hodniku, garderobi ili samoj sobi dnevnog boravka. Prilikom svakog dolaska ili odlaska djeca ponosno pokazuju svoja likovna djela roditeljima. Crtanje, slikanje i modeliranje su likovne aktivnosti svakodnevno prisutne u skupinama. Likovne aktivnosti prožimaju se svim porama vrtića. Od jaslica do predškolskih skupina, od crtanja olovkom do gline, od ponedjeljka do petka. Autorica Balić Šimrak (2011) napominje kako znanstvena istraživanja stalno dokazuju da rano bavljenje likovnim aktivnostima i umjetnička naobrazba poboljšavaju razne aspekte spoznaje.

Često bavljenje likovnim aktivnostima potiče fokusiranost odnosno usmjerenost pažnje i bolju koncentraciju. Postiže se bolja kvaliteta življenja jer likovna aktivnost opušta organizam i potiče lučenje hormona sreće. Prilikom likovnih aktivnosti djeca koriste razne materijale, rješavaju probleme, eksperimentiraju i dolaze do novih spoznaja. Drugim riječima, razvijaju kreativnost i divergentno mišljenje. Zbog svega navedenog treba napomenuti kako u provođenju likovnih aktivnosti s djecom nema pravila, rasporeda, zakonitosti. Posebno nema mjesta kritici. Sve navedeno guši kreativnost djeteta, njegovu radoznalost i slobodu izražavanja. (Balić Šimrak 2011).

„S obzirom na to da dijete i bez posebne intervencije odrasle osobe pronalazi put za likovno stvaranje, bilo da to čini na plohi ili u prostoru, čini se da je ključno osigurati mu s jedne strane što više mogućnosti da se likovno izražava i da istražuje likovne materijale, ali s druge pak strane potrebno je nenametljivo mu ukazivati na mogućnosti koje nam likovnost može pružiti, uvećavajući time djetetovu senzibiliziranost za svijet umjetnosti i njegove specifičnosti.“ (Balić Šimrak 2011:7) Kada navedeno stavimo u okvir vrtića naglasak je na bogato opremljenom likovnom centru te kompetentnom odgajatelju koji potiče aktivnost ali ne vodi je, daje slobodu likovnog izražavanja. Likovni centar mora pružati mnoštvo materijala koji su strukturirano i smisleno ponuđeni. Odgajatelj revidira likovni centar, nadopunjava ga, mijenja ponudu materijala, na temelju svakodnevnog promatranja djece u likovnim aktivnostima. Likovnost u dječjem vrtiću je živi proces koji nikada ne prestaje i odgajatelj mora biti u korak s njime.

Autorica Balić Šimrak ističe nekoliko odrednica zašto je važno da su odrasli uključeni u likovni proces. Odrasli moraju biti spremni odgovoriti na poruku koju mu dijete šalje, moraju biti spremni naglasiti važnost pojedinog dječjeg uratka. Izuzetno je dobro kada odrasli i sam ima iskustvo likovnog stvaranja, to ga čini boljim likovnim pedagogom.

Likovnost u ranoj i predškolskoj dobi ima nekoliko važnih aspekata. Potrebno je osigurati dovoljno vremena i prostora za likovne aktivnosti, omogućiti djetetu usvajanje što više posebnih likovnih vještina (likovne tehnike i materijali). Isto tako treba uvažiti djetetov autentični način likovnog izražavanja, te upoznavati dijete sa likovnom umjetnošću putem slikovnica, reprodukcija, posjeta galerijama i muzejima. U vrtićkim grupama tijekom likovnih aktivnosti potrebno je uvijek omogućiti djeci priliku da se izraze u obliku komentara svojeg i tuđeg rada. U grupi djece sjedeći u krugu, gdje su svi jednako vrijedni, odvijaju se najbolje likovne analize. Tim putem vježbaju i strpljivost čekajući na red da izreknu svoje mišljenje te uvažavanje tuđeg mišljenja kako i drugi uvažavaju njegovo. Ovim načinom analiziranja likovnih djela djeca postaju svjesna svog rada i time jačaju svoje samopouzdanje.

„S obzirom na to da djeca postaju svjesna svoje osobnosti koju drugi poštuju i ne pokušavaju je mijenjati- ona u potpunosti gube potrebu kopiranja radova svojih vršnjaka(što je u suštini rezultat nesigurnosti) i samouvjerenost likovno stvaraju.(Balić Šimrak,2011:7)

3.1. LIKOVNE AKTIVNOSTI U RADU S DJECOM

Autorica Balić Šimrak (2011) likovne aktivnosti u radu s djecom dijeli na:

- Samoinicijativne aktivnosti u kojima dijete samo bira likovno sredstvo i započinje s likovnim izražavanjem neovisno o drugima
- Aktivnosti koje planira i provodi odgajatelj, a koje imaju svoje zadatke u odnosu na plan i program grupe

Prva grupa aktivnosti daje djetetu slobodu u izražavanju. Odgajatelj tim putem može mnogo saznati o djetetu, koje su njegove mogućnosti i želje te o čemu razmišlja. Ponekad možemo saznati i ima li dijete neki problem. Druga vrsta aktivnosti služi kako bi djeca usvojila nešto novo te se upoznala sa raznim likovnim tehnikama. Često likovna aktivnost može otići u nekom neočekivanom smjeru, zato je važno da je odgajatelj dobro pripremljen kako bi mogao reagirati u trenutku i ne zaustaviti taj novi smjer djelovanja. Njegova uloga je od izuzetne važnosti u kreiranju likovnih aktivnosti. On mora biti aktivan, svojevrsni moderator cijelog likovnog procesa.

“Izbor likovne tehnike, materijala i motiva treba biti spontan i prilagođen potrebama djeteta, odnosno skupine. Svako postavljanje pravila i zabrana može nas lišiti fantastičnih otkrića.“(Balić Šimrak, 2011:8)

Kao što smo već spomenuli, likovne aktivnosti u dječje vrtiću imaju veliku ulogu. Od jasličara do predškolaraca kroz dječje ruke prolaze razne likovne tehnike. Autorica Balić Šimrak(2011) navela je podjelu likovnih tehnika prema područjima, imajući u vidu sredstva koja se najčešće koriste u radu s djecom.

CRTAČKE: olovka, ugljen, tuš i pero,tuš i drvce, kreda, flomaster, lavirani tuš

SLIKARSKE: pastel, akvarel, gvaš, tempera, kolaž, vitraj, mozaik

KIPARSKE: glina, glinamol, plastelin, žica, masa izrađena od brašna i vode, kaširana papir-plastika, papirna pulpa, kombinirane prostorne tehnike oblikovanja

GRAFIČKE: monotipija, pečatni tisak, zrcalni tisak

PRIMJENJENA UMJETNOST: keramika, tkanje, slikanje na svili, oblikovanje lutaka

DIZAJN: oblikovanje plakata, čestitki,pozivnica

NOVI MEDIJI: rad na računalu, video, fotografija

Predškolsko dijete ima svoje potrebe, interese, pa tako i svoj jedinstveni likovni jezik. U kvalitetnom likovnom procesu dijete otkriva vlastite potencijale, ono uči stvarajući. Odgajatelj ima ključnu ulogu u njegovu prepoznavanju i njegovanju istog. On mora nenametljivo poticati kreativnost, oslušivati potrebe i interese djeteta kroz likovni proces.

3.2. DOBROBIT LIKOVNOG STVARALAŠTVA ZA DIJETE

Šarančić(2014) u svom članku *Dobrobiti likovnog stvaralaštva* navodi mnoge benefite koje likovno stvaralaštvo ima na dijete i njegov razvoj u cjelini. Smatra da djeca koja se bave likovnim aktivnostima razviju stanovite prednosti koje mogu trajati čitav život. Ističe važnost psihološke dobrobiti koje stvaralaštvo pruža, svojevrsni osjećaj ugone i zadovoljstva. Vizualna umjetnost potiče razvoj vještine gledanja i doživljavanja zadovoljstva na temelju gledanja. Likovno stvaralaštvo potiče koncentraciju u dužim vremenskim periodima, u kojima sudionici doživljavaju određenu zanesenost(flow ili očaravajuća obuzetost).

„Očaravajuća obuzetost je osjećaj ugone nastao kao rezultat usmjerenja pažnje i duboke uključenosti u zadatak koji je savladiv i nenaporan, ima jasne ciljeve i rezultate pri čemu nestaju svakodnevne frustracije i brige te se mijenja pojam o protjecaju vremena.“(Šarančić,2014:96 prema Csikszentmihalyi 2006.)

Valja istaknuti i razvoj kreativnosti kao još jedne dobrobiti likovnog stvaralaštva. Kreativnost se razvija kroz poticanje na istraživanje i znatiželju. U razvoju kreativnosti znatnu ulogu ima očaravajuća obuzetost ili flow. Sposobnost da budemo potpuno uronjeni u likovnu aktivnost. Kreativnost i mašta biti će djeci od koristi kasnije u učenju matematike, prirodoslovlja, povijesti, u svemu što čovječanstvo stvara.(Šarančić 2014. prema Evans, 2009.,Prins, 2008.)

Likovno stvaralaštvo poboljšava vještine opažanja što se odnosi na zapažanje odnosa veličina, nijansi boja, detalja, svjetla i sjene. Kroz vizualno stvaralaštvo djeca uče promatrati, analizirati i interpretirati. Sposobniji su izraziti misli i osjećaje te verbalno i neverbalno.(Šarančić 2014., prema Lindstrom,2009.) Likovne aktivnosti pozitivno utječu i na razvoj samopouzdanja djece. Pohvala za likovni rad u tome imaju veliku ulogu.

Dijete koje ima samopouzdanje lakše se nosi sa izazovima u drugim vrstama aktivnosti te ima više motivacije za učenje. Samim time više ulazi u društvene odnose sa vršnjacima. Kroz likovni rad djeca uče da postoji više načina sagledavanja perspektive te uči procjenjivati iz različitih gledišta.(Šarančić, 2014. prema Evans,2009.,Lindstrom,2009.) Na taj način potiče se razvoj kreativnog, divergentnog i kritičkog mišljenja. Divergentno mišljenje potiče na fleksibilnost i originalna rješenja.

Kroz likovni rad djeca razvijaju i socijalne vještine. Djeca kroz likovne aktivnosti izražavaju svoje mišljenje, slušaju tuđe ideje, te daju i primaju konstruktivnu kritiku. Likovne aktivnosti u manjim grupama kod djece razvijaju empatiju, poštovanje, osjećaj za timski duh. U tim aktivnostima djeca razvijaju i strpljivost, te cijeli niz organizacijskih vještina. Likovni rad pokazao je pozitivne aspekte i u radu sa djecom koja imaju posebne potrebe ili su dio nekih rizičnih skupina. Likovna terapija za autističnu djecu ima mnoge benefite. Likovnost im pruža odmak od zdravstvenih problema, potpomaže izgradnju živčanog sustava, razvija estetske i kreativne sposobnosti te stvara pozitivne emocije.(Šarančić, 2014., prema Ježić i Klopotan, 2001.) Catterall i suradnici (2012.) otkrili su da rizične skupine mladih niskog socioekonomskog statusa koji su bili umjetnički obrazovani pokazuju istu ili višu razinu akademskih postignuća kao i prosječna studentska populacija. Neovisno o socioekonomskom statusu mladi s intenzivnim umjetničkim iskustvom pokazuju više građanski orijentirano ponašanje u obliku volontiranja, glasovanja, angažmana u politici.(Šarančić,2014.)

Nepobitna je činjenica da djeca koja se često bave likovnim aktivnostima od istih imaju samo brojne benefite. One pozitivno utječu na osobnost te razvijaju vještine potrebe za daljnje školovanje i društvene odnose. Odgajatelj u vrtiću, kao i sve bliske odrasle osobe u životu djeteta imaju važan zadatak poticanja likovnog stvaralaštva u djetetovu životu, bez ograničavanja u vidu ponuđenog materijala, tematike ili vremenskog ograničenja. U

današnjem svijetu modernog načina života i rada odraslih djeca su često „izgubljena“ u tom ubrzanom vrtlogu informacija. Likovnost je savršen kontrapunkt tome, dijete je uronjeno u aktivnost koju sam odabire, bez prisile i normi, sam kreira svijet koji mu savršeno odgovara.

4. RANO UČENJE STRANOG JEZIKA

Autorica Ivana Šarčević za jednu zagrebačku školu stranih jezika napisala je Metodiku ranog učenja stranih jezika. U Metodici navodi kako je rano učenje stranih jezika imperativ modernog društva u kojem živimo. Ono pridonosi stvaranju pozitivnih stavova prema drugima kulturama i narodima. Rano učenje stranog jezika utječe na intelektualni razvoj djeteta te širi dječje vidike i promiče toleranciju. Isto tako pridonosi potpunijem i kvalitetnijem odgoju.

„Djeca koja započnu s učenjem stranog jezika već u ranoj životnoj dobi, osim usvajanja dobrog izgovora, bolje razumiju i vlastiti jezik jer postaju svjesna koncepta jezika kao fenomena.“(Šarčević,2017. prema Vilke, 1991)

Novija istraživanja pokazuju brojne prednosti dvojezične djece. Istaknula je bolje rezultate na tradicionalnim psihometrijskim testovima te pozitivan utjecaj na kognitivni razvoj djece. Djeca uče istražujući, na lak i zabavan način. Postoji brojne druge prednosti ranog učenja stranog jezika. Djeca su motivirana za istraživanje svijeta oko sebe i tumačenjem pojava koje ih okružuju. Djeca posjeduju sposobnost nenamjernog učenja jezika, uče ga spontano, slušajući odrasle.(Šarčević,2017. prema Dobravac, 2005)

„Djeca uživaju u govorenju kako na materinskom tako i na stranom jeziku ako se navedeni proces odvija na njima prirodan i primjeren način.“(Šarčević,2017)

Rano učenje stranog jezika kod djece razvija pozitivan stav o učenju, pozitivno utječe na samopouzdanje i djeca uspješno usvajaju nova znanja. Lingvisti naglašavaju kako je s učenjem stranog jezika najbolje započeti prije šeste godine jer je za tu dob je karakteristična sposobnost oponašanja pravilnog izgovora. (Silić, 2007). Dijete koje je od rođenja izloženo materinjem jeziku i komunikaciji roditelja naučiti će jezik bez napora. Suzuki(1981) smatra da dijete može naučiti što god poželi te da se može razvijati na bilo kojem području jednakom lakoćom kojom uči materinji jezik. Isti autor također navodi da djeca uče riječi koje čuju više puta od roditelja i bližnjih. Osim jezika djeca mogu razviti i bilo koji drugi talent koji je pravilno potican od najranije dobi. Suzuki(1981) smatra da ljudska sposobnost i talenti nisu urođeni nego su pod velikim utjecajem okoline u kojoj djeca odrastaju. Djeca su znatizeljna i kreativna te najbolje uče kroz igru. Ako dijete počne, na pravilan način, učiti strani jezik u predškolskom razdoblju usvojiti će ga velikom brzinom. Autorica Silić(2007) navodi da učenje stranog jezika u ranoj dobi pruža djetetu mogućnost koje u budućnosti više neće imati, jer predškolsko dijete uči na specifičan način i posjeduje zadržavajuću sposobnost brzog upijanja novih znanja.

4.1. METODE RANOG UČENJA STRANOG JEZIKA U VRTIĆIMA

U vrtićima početkom svake pedagoške godine ponuđeni su razni posebni programi (provode se unutar skupine) i kraći programi stranih jezika. S obzirom na raširenost i upotrebu jezika uglavnom se radi o engleskom jeziku, zatim njemačkom i talijanskom jeziku. Roditelji upisuju djecu u programe koji ih zanimaju. Posebni programi koji se odvijaju unutar skupine obuhvaćaju svakodnevne aktivnosti na stranom jeziku koje se nadopunjuju sa ostalim planiranim tjednim aktivnostima. Kraći program stranog jezika odvija se dva puta tjedno u trajanju od 45 minuta i obuhvaća djecu iste kronološke dobi iz različitih skupina.

Bez obzira o kojoj se vrsti programa radi on zahtjeva opsežnu pripremu odgajatelja za poticajno učenje stranog jezika. Počevši od priprema prostora u kojem će se učenje odvijati, potom postepena izmjena spomenutog prostora kako bi i dalje ostao jednako poticajan kroz čitavu ped. godinu. Isto tako, prilikom odabira tema i materijala učenja treba uzeti u obzir mnoge faktore kako bi sadržaj bio svrsishodan, zanimljiv te lako poveziv sa ostatkom usvojenog znanja. Za ovakve oblike rada odgajatelji koriste široki spektar didaktičkih materijala od flashcardsa do slikovnica i priča na stranom jeziku. U dječjem vrtiću procesi učenja provode se kroz igru potaknuti djetetovom inicijativom i potrebom za istraživanjem. Dijete je u centru procesa, potiče ga se na sudjelovanje u svim segmentima. Isto tako nam je potrebna povratna informacija- *feedback* kako bismo kreirali povoljno okruženje i poticaje za usvajanje stranog jezika. Aktivnosti koje su kod djece pobudile interes i znatiželju treba opetovano koristiti dok one koje imaju suprotni efekt treba svesti na minimum. Izuzetno je važno ali i izazovno pobuditi kod djece pozitivan stav o stranom jeziku te ostvariti komunikaciju na stranom jeziku. Djeca često osjećaju strah i sram prilikom izgovaranja riječi na stranom jeziku. Često taj sram i strah kod neke djece potraje i duži period (2-6mj). U tom slučaju treba poticati komunikaciju na materinjem jeziku te postepeno uvoditi korištenje stranog jezika. Ovo je samo jedan od primjera sa kakvim se izazovima susreću odgajatelji provodeći programe stranih jezika u vrtiću.

5. SKUPINA ZEČIĆI

Kada sam započela rad u skupini Zečići djeca su tada većinom bili petogodišnjaci. Radilo se o već uhodanoj starijoj vrtićkoj skupini djece. U skupini je od njezinih jasličkih početaka radila odgajateljica Karmen koja je svojim predanim radom djeci usadila razne vještine te stalnu potrebu za istraživanje i likovnim izražavanjem. Osim toga, djeca su usvojila važne vještine empatije, čekanje u redu, poštivanja sebe i drugoga. U skupini nije bilo nikakvog oblika nasilja, kao ni povišenih tonova prilikom komunikacije. Izvrstan dugoročni rad kolegice u skupini bio je dobra pretpostavka za provođenje programa ranog učenja stranog jezika. U skupini Zečići sam provodila poludnevni program ranog učenja engleskog jezika dvije pedagoške godine. Poludnevni program je značio da djeca imaju aktivnosti na engleskom jeziku kada sam ja radila jutarnju smjenu a za vrijeme jutarnjeg rada kolegice odgajateljice u skupini isti i komplementarni sadržaji su se odvijali na materinjem jeziku. S obzirom da je ovakav oblik rada bio novina u vrtiću odmah na početku iskrsnuli su mnogi izazovi.

U početku su djeca osjećala nelagodu prilikom pokušaja izgovaranja riječi na engleskom jeziku te su odbijali ponavljane riječi. S vremenom ta nelagoda kod djece popušta te oni shvaćaju da je engleski jezik samo drugačiji oblik izražavanja. U tim počecima koristila sam frontalni oblik rada kako bih djeci približila sadržaj, ali bez neugodnih iskustava prozivanja djece da pričaju pred svima. Ubrzo se frontalni oblik pretvorio u krug prijateljstva (friendship circle) u kojem svi sjedimo zajedno te svatko od djece ima određeni zadatak, ovisno o svojem aktualnom stupnju razumijevanja engleskog jezika. Jedan od izazova bio je tehničke prirode. Teme i sadržaje na materinjem jeziku bilo je teško predstaviti i na engleskom jeziku a da ostane jednaki smisao aktivnosti. U početku sam doslovnim prevodila svaku pjesmu ili priču. Doslovno prevođenje je samo radilo pomutnju kod djece te smo postupno odbacile tu metodu. Djeci je bio lakše pratiti dva različita sadržaja sa određenim dodirnim točkama. Tako smo postigle da im aktivnosti nisu zamorne te da kvalitetnije povezuju sadržaj naučenog.

5.1. IDEJA O LIKOVNOM OBLIKOVANJU SLIKOVNICE NA ENGLSKOM JEZIKU

U svom radu često sam koristila udžbenike namjenjene predškolskom uzrastu, djeci koja ne čitaju i imaju minimalno znanje engleskog jezika. Udžbenici su imali mnogo pjesmica, brojalica i bili su dobro teoretski zamišljeni, no u praksi su pokazali mnogo manjkavosti.

Ono što je nas potaknulo na likovno oblikovanje slikovnice na engleskom jeziku su male ilustracije slikopriče Goodbye summer, 10-ak malih sličica u obliku stripa na jednoj stranici A4 formata. Tako male sličice nisu zainteresirale ni jednom dijete u starijoj vrtičkoj skupini. Posebno naglašavam da se radi o starijoj vrtičkoj skupini jer djeca te dobi mogu sjediti određeni period i pratiti određeni sadržaj. Dakle, problem je u prezentiranju sadržaja i postavlja se pitanje kako djeci približiti navedeni sadržaj.

Vodeći se jednom od glavnih odgajateljskih deviza da djeca uče čineći potičem djecu na prvi likovni projekt u tekućoj pedagoškoj godini. Slikopriči Goodbye summer djeca će izraditi ilustracije koristeći raznovrsne likovne tehnike. Moja pretpostavka je bila da će djeca sa većim zanimanjem koristiti materijale koje su sami izradili, samim time će njihovo usvajanje jezika biti uspješnije.

Prva faza u likovnom oblikovanju slikovnice bila je razgovor na materinjem jeziku o promjenama u prirodi koje se se događaju kada završava ljeto te počinje jesen. U drugoj fazi smo istaknuli ključne riječi iz razgovora te uz pomoć flashcard kartica te riječi pokušavali izgovoriti na engleskom jeziku. Ovakav oblik rada podsjeća na frontalni oblik rada pa smo to pokušali izbjeći na način da je svako dijete dobilo jednu flashcard karticu sa određenom riječi te njome hodalo u krug od djeteta do djeteta dok svi nisu izgovorili sve riječi. Time smo postigli da se svaka riječ izgovorila i čula mnogo puta a da djeci nije bilo zamorno, nego naprotiv dinamično. Isto tako smo znali da je svatko od djece zapamtilo minimalno jednu riječ. Jednostavnom promjenom jednog pravila postigli smo dinamično usvajanje novog vokabulara stranog jezika.

U trećoj fazi smo potaknuli djecu da nađu parove ili formiraju timove od troje djece te je svatko od njih dobio jedan dio teksta brojalice na promišljanje. Promišljali su i razgovarali o izboru likovne tehnike ili tehnika te o tome što žele prikazati. U ovom djelu procesa uloga odgajatelja je bila minimalna. Prilikom izlaganja svojih ideja postavljam pitanja kako bi dodatno potaknula promišljanje o mogućim likovnim riješenjima, pritom izbjegavajući sugestivna pitanja. Prilikom izrade naslovne strane svako je dijete iz skupine oslikalo malu sličicu tehnikom flomaster na temu Goodbye summer. Tako smo postigli da svako dijete već po naslovnici zna da je sudjelovalo u izradi slikovnice.

Slika 5. NASLOVNICA SLIKOVNICE GOODBYE SUMMER

Slikovnica se otvara poput harmonike pa ju možemo svrstati u leporello vrstu slikovnice. Sastoji se od 7 stranica te naslovne stranice. Svaka se stranica sastoji od ilustracije koja prati određeni tekst. Ilustracije i su isključivo dječji rad kao i ispisani tekst na dnu svake stranice. Tekst su ispisivala djeca predškolarci te im je to poslužilo kao dobra grafomotorička vježba. Prva stranica slikovnice izrađena je tehnikom kolaž. Prikazuje drvo sa smeđim i žutim listovima. Druga stranica slikovnice prikazuje drvo jabuke. Ovdje su korištene tehnike pastela za jabuke, flomaster za deblo te tempera za krošnjju. Na trećoj stranici slikovnice ide tekst „Listen to the squirrels hop hop hop“(Slušamo vjeverice kao skaču hop hop hop).Vjeverice su različitih dimenzija jer ih je crtalo više djece pa ispada kao da su jedne ispred drugih, te ilustracija time dobiva dubinu. Skakanje vjeverica smo prikazali uz pomoć folije za pastificiranje te su dvije vjeverice pomične i mogu se staviti van okvira papira, pa izgleda kao da vjeverice skaču.

To je pop up element slikovnice. Četvrta stranica slikovnice prikazuje peč i kestene koji pucaju prilikom pečenja. Kesteni su nacrtani običnom olovkom te obojani drvenim bojama dok je peč nastala tehnikom kolaž. Peta stranica je rađena tehnikom olovka i tempera. Šesta i sedma stranica izrađene su tehnikom tempera, te crni tuš i tuš u boji.

Slika 6. PRVA STRANA SLIKOVNICE GOODBYE SUMMER

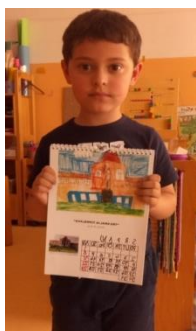

Slika 7. LEPORELLO OBLIK SLIKOVNICE

Slika 8. TREĆA STRANICA SLIKOVNICE

5.2. PROJEKT „MOJ ZAGREB“ U SKUPINI „ZEČIĆI“ 2017/2018

**Slika 9. STJEPAN POKAZUJE
KALENDAR NA STRANICI
GDJE JE NJEGOV LIKOVNI
RAD**

Prateći interes djece početkom ped. godine započeli smo projekt o gradu Zagrebu, neznajući kuda će nas odvesti i koliko će dugo trajati. Iz ove perspektive sada mogu reći da je to bio jedan izuzetno kvalitetan i sveobuhvatan projekt. Započelo je sa knjigom Upoznaj Zagreb i poznatim legendama o Zagrebu, zatim smo posjetili Hrvatsko narodne kazalište, organizirali obilazak svih važnih zagrebačkih znamenitosti u pratnji roditelja, izradili smo kalendar za 2019. godinu sa motivima Zagreba koristeći se raznim likovnim tehnikama.

Uz pomoć roditelja djece iz skupine kalendar je tiskan u 100 primjeraka te smo prikupljeni novac od prodaje kalendara donirali jednom domu za djecu sa posebnim potrebama. Modelirali smo glinom poznate zagrebačke skulpture, izradili maketu grada i društvenu igru, sve zaokruženo sa pregršt likovnih radova tokom cijele godine.

**Slika 10. LIKOVNI RADOVI KORIŠTENI U
IZRADI KALENDARA SKUPINE „ZEČIĆI“**

**Slika 11 LIKOVNI RADOVI KORIŠTENI U
IZRADI KALENDARA SKUPINE „ZEČIĆI“**

5.3. LIKOVNO OBLIKOVANJE SLIKOVNICE I LOVE MY ZAGREB(VOLIM SVOJ ZAGREB)

Izrada slikovnice o gradu Zagrebu na engleskom jeziku činila se kao logičan završetak ovog projekta. Prilikom jednog jutarnjeg „kruga prijateljstva“ krenuo je razgovor o tome kako će slikovnica izgledati, tko želi crtati, tko će slikati, zatim koje motive žele prikazati i slično. Odmah prvog dana dogodila se „kreativna eksplozija“ ideja. Samim razgovorom o tome sumirali smo cijelu godinu uspješnog projekta. Razina znanja engleskog jezika bila je puno

viša nego na početku pedagoške godine (program se provodio dvije pedagoške godine) pa su neka djeca sama počela izgovarati riječi onoga što su isplanirali nacrtati ili naslikati.

Prva faza u likovnom oblikovanju ove slikovnice bio je razgovor u jutarnjem krugu prijateljstva gdje su djeca počela promišljati o tome što vole u svom gradu te kako bi to htjeli naslikati ili nacrtati. Nakon toga kreće se u realizaciju dogovora. Svako dijete odlučuje o tome što želi prikazati, i kojom likovnom tehnikom će se koristiti.

Slika 12. JUTARNJI KRUG PRIJATELJSTVA-RAZGOVOR S PRIJATELJIMA U SKUPINI, PRIKUPLJANJE IDEJA

Pošto ovdje govorimo o starijoj djeci (6+ godina) koja su samostalna u svim aktivnostima, mogla su odlučiti i koji im dio dana najviše odgovara za likovno oblikovanje slikovnice. Time smo postigli demokraciju u vrtičkoj skupini te nismo zadirali u kreativni proces svakog pojedinca.

Slika 13. LIKOVNO OBLIKOVANJE SLIKOVNICE UZ POMOĆ FOTOGRAFIJE ŽELJENOG MOTIVA CRTANJA

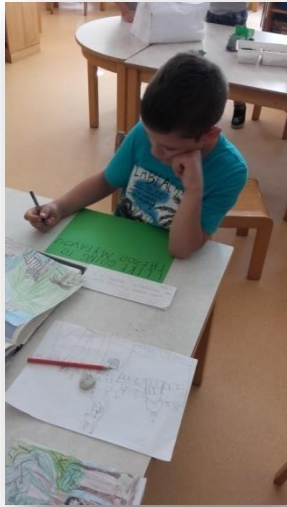
Druga faza je slikanje ili crtanje željenih motiva grada Zagreba. Neka djeca su zatražila pomoć pa smo im osigurali fotografije prema kojim su crtali ili slikali. Ova faza je trajala tjedan dana jer se likovni proces nije požurivao na bilo koji način.

Slika 14. LIKOVNO OBLIKOVANJE SLIKOVNICE-TEHNIKA OLOVKA U BOJI

U trećoj smo se fazi bavili oblikovanjem teksta. U kratkim individualnim razgovorima smo zabilježili dječje izjave na materinjem jeziku vezane uz ono što su nacrtali ili naslikali. Potičemo ih da pokušaju svoje izjave povezati sa riječima engleskog jezika. Nakon toga je svako dijete „prepisalo“ svoje izjave uz pomoć odgojitelja. Kod pisanog teksta nije bilo bitno da djeca shvate što piše nego je naglasak bio na grafomotoričkoj vježbi te dječjoj spoznaji da su sami izradili jednu stranu slikovnice. Ova faza je trajala tri dana.

Četvrta faza likovnog oblikovanja slikovnice je bilo slaganje izrađenih komponenti. Spajanje likovnih dijela sa tekstom i biranje odgovorajuće pozadine. Prilikom ove faze nekolicina djevojčica su samoinicijativno počele crtati djecu u nizu koji se drže za ruke. Na pitanje od kuda im ideja za to i zašto to rade odgovorile su da bi htjele to staviti na naslovnicu kako bi svi vidjeli da su to radili svi „Zečići“. Kada su djevojčice bile pohvaljene za svoju ideju i ostala djeca su počela crtati isto. Tako je slikovnica dobila dodatak, svojevrsni logo slikovnice koji simbolizira zajedništvo prilikom izrade slikovnice kao i općenito skupine.

Slika 15. OBLIKOVANJE TEKSTA

Slika 16. OBLIKOVANJE TEKSTA

Slika 17. CRTANJE OBIČNOM OLOVKOM: "LOGO" SLIKOVNICE

Slika 18. SPAJANJE SVIH KOMPONENTI SLIKOVNICE

Slika 19. SPAJANJE SVIH KOMPONENTI SLIKOVNICE

Kada je izrada slikovnice bila gotova djeca iz skupine su ju svakodnevno listala, pohvaljivala tuđe likovne radove, usvajala novi vokabular engleskog jezika. Slikovnica je nakon boravka u matičnoj skupini krenula u malu turneju po skupinama koje su pokazale interes za istu. Svaka skupina u kojoj je slikovnica boravila je dobila neki pozitivan „feed back“ njezinim korištenjem. Nekim skupinama je slikovnica bila početna točka nekog projekta, nekima je poslužila kao nadahnuće za njihove likovne radove dok je skupinama koje uče engleski jezik poslužila kao poligon za usvajanje novih riječi na engleskom jeziku. Na taj način smo učvrstili suradnju među skupinama, podjelili nove spoznaje sa kolegicama iz drugih skupina te su djeca iz skupine „Zečići“ osjećali ponos zbog uloženog truda, i dobivenih pohvala iz raznih skupina u dječjem vrtiću.

Nekoliko stranica iz slikovnice *I love my Zagreb*:

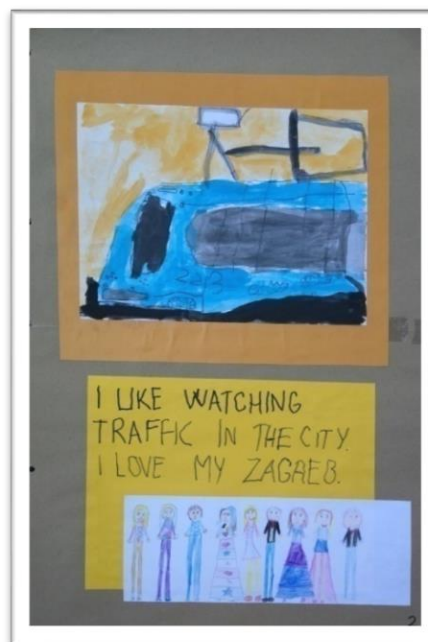
Slika 20. NASLOVNICA I POLEĐINA SLIKOVNICE

Slika 21. NASLOVNICA I POLEĐINA SLIKOVNICE

Slika 22. LIKOVNA TEHNIKA OLOVKA, TEMPERA

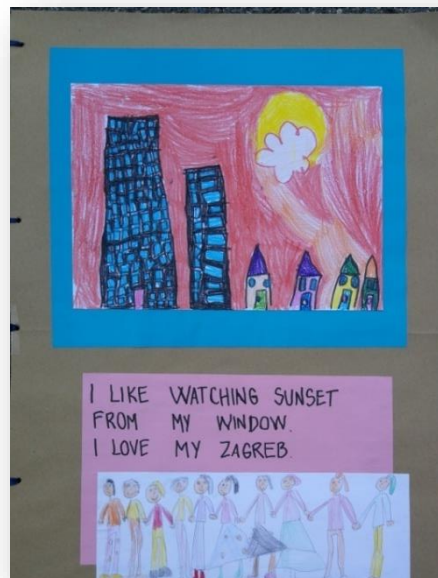
Slika 23. LIKOVNA TEHNIKA OLOVKA, TEMPERA

Patrik je ispričao kako su mu sve zgrade u Zagrebu zanimljive ali da mu je od svega najdraža vožnja tramvajem jer onda može gledati kako prolaze automobili i tramvaji i autobusi. Patrik je htio odmah krenuti na slikanje temperom ali smo ga potaknuli da prvo pokuša napraviti skicu običnom olovkom. Patrik je koristio fotografiju tramvaja prilikom crtanja običnom olovkom.

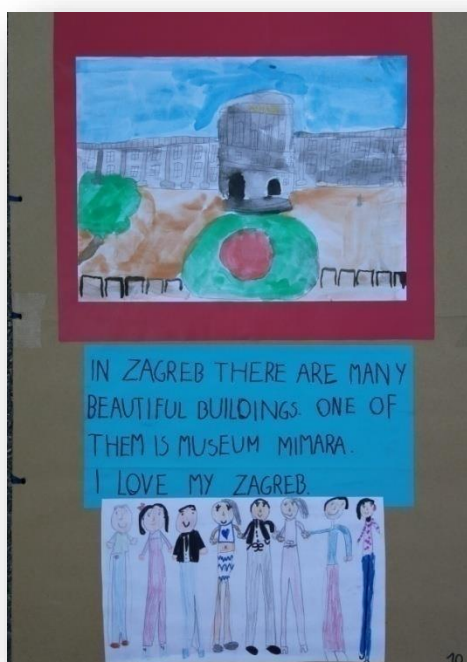
Slika 24. LIKOVNA TEHNIKA OLOVKA, TEMPERA

Stjepan je izjavio kako voli šetati svojom ulicom ali da najviše voli ići sa tatom na bazen. Stjepan je prvo nacrtao sebe olovkom a potom slikao temperom ostatak slike. Stjepan inače ne voli likovne aktivnosti te se sam izjasnio da će sudjelovati u ovom projektu.

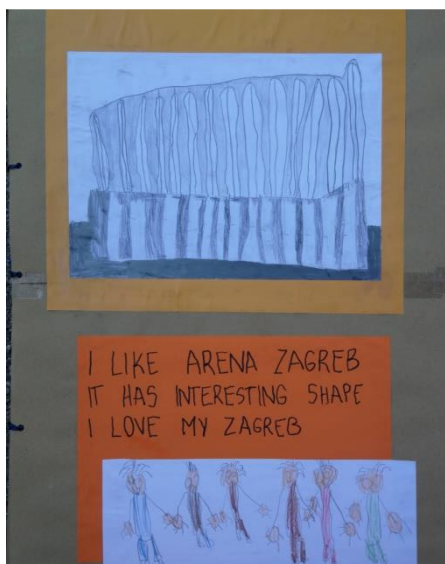

Slika 25. LIKOVNA TEHNIKA OLOVKA U BOJI

Nola je izuzetno maštovita djevojčica koja je svakodnevno mijenjala temu svojeg likovnog rada. Na kraju se odlučila za zalazak sunca te je tražila pomoć prijatelja kod odabira boja.

Slika 26. TEHNIKA TEMPERA

Slika 27. TEHNIKA OLOVKA

6. ZAKLJUČAK

Svaki odgojitelj u svom neposrednom radu sa djecom pokušava naći najbolje smjerove i metode svoga djelovanja. Često odgojitelj mijenja svoju implicitnu pedagogiju na temelju informacija koje je prikupio u radu sa djecom. To je poželjna osobina odgojitelja jer je rad u vrtiću sam po sebi „živi organizam“ koji zahtjeva česte promjene i prilagodbe svoje implicitne pedagogije. Izuzetno je ispunjavajuće iskustvo kada odgojitelj nađe pravi put djelovanja te djeca to mnogostruko vrata u obliku novih spoznaja. Kao što sam već spomenula, rad u skupini Zečići bio je odlično iskustvo jer sam dobila priliku za novo radno iskustvo radeći u programu ranog učenja engleskog jezika. Isprva dosta nesigurno, sa moje strane i sa strane djece iz skupine zajedno smo iskušavali metode usvajanja engleskog jezika te na koncu ostvarili izuzetnu pedagošku godinu. Rad u grupama, sloboda u odabiru likovnih tehnika, izrada materijala za usvajanje jezika, izrada slikovnica na engleskom jeziku samo su neke od metoda koje su se pokazale ključne u ostvarivanju kvalitetne pedagoške godine.

Likovno oblikovanje slikovnica na engleskom jeziku povezalo je mnoge elemente svakodnevnog boravka djece u vrtiću. Djeca su imala priliku odlučivati o svom likovnom radu odabirom likovne tehnike, teme te vremena kada i koliko će crtati ili slikati. Također su vježbali grafomotoriku ispisujući tekst koji su većinom sami osmislili. Prilikom sastavljanja slikovnice tražili su pomoć prijatelja iz skupine, vježbajući pritom važne vještine prijeko potrebne za život. Djeca su samostalno osmislila „logo“ slikovnice te našli najbolje tehničko rješenje kako povezati sve listove slikovnice u jednu cjelinu. Osim svega navedenog lakše su usvojili elemente engleskog jezika. Ovaj oblik rada u navedenoj pedagoškoj godini prakticirali smo 10-ak puta i svaki puta je bio iniciran od strane djece potičući ih na kritičko razmišljanje. Isto tako je uvijek završavao uspješno. Moja uloga je bila potaknuti ih na razmišljanje, ponuditi materijale te postavili pravo pitanje u pravom trenutku. Sve ostalo je bilo u rukama djece i baš zato su projekti likovnog oblikovanja slikovnica bili toliko uspješni.

7. PRILOZI

PRILOG 1. Slikovnica „Goodbye summer“

PRILOG 2. Slikovnica „I love my Zagreb“

LITERATURA

- Balić Šimrak, A. (2011) Predškolsko dijete i likovna umjetnost, časopis *Dijete*, vrtić obitelj, 2011,62/63, str 2-8
- Barac, T. (2016). Izrada ilustrirane slikovnice „Petra i pile“, završni rad, Grafički fakultet Zagreb
- Batinić, Š., Majhut, B.(2001). Od slikovnjaka do vragobe:Hrvatske slikovnice do 1945. Zagreb: Hrvatski školski muzej.
- Crnković, M., (1980). Dječja književnost, Školska knjiga, Zagreb
- Čačko, P., (2000). Slikovnica, njezina definicija i funkcije. U R Javor, Kakva je knjiga slikovnica(str. 12-17). Zagreb:Knjižnice grada Zagreba
- Majhut, B., (2013). Počeci hrvatske slikovnice. časopis *Dijete vrtić obitelj*, 2013,broj 71, str 20-22.
- Martinović I., Stričević I.(2011). Slikovnica:prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu,Libellarium,IV, znanstveni rad, str.39-63
- Narančić Kovač, S. (2015) Jedna priča, dva pripovjedača. Zagreb:Artresor naklada
- Silić, A. (2007) Prirodno učenje stranog(engleskog) jezika djece predškolske dobi. Zagreb:Mali profesor
- Stričević, I., Maleš, D. (1995). *U dječjoj knjižnici*. Zagreb: Knjižnica Medveščak i UNICEF
- Šarančić, S. (2014) Dobrobiti likovnog stvaralaštva, časopis *Napredak*,2014,broj 155, str 91-104
- Vizek Vidović, V., Hrabar, D. (1999). Čitajmo djeci za laku noć: Priručnik za odgojitelje i roditelje djece predškolske dobi. Zagreb:UISP
- Zalar D., Balić Šimrak A.,Rupčić S.(2014) Izlet u muzej na mala vrata prema teoriji slikovnice. Zagreb,UFZG
- Zalar, D., Boštjančić, M.,Schlosser, V. (2008). Slikovnica i dijete : Kritička i metodička bilježnica 1. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga
- Zalar, D., Kovač-Prugovečki, S., Zalar, Z. (2009). Slikovnica i dijete: Kritička i metodička bilježnica 2. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga

Internet:

- *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, (2020). <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=56641>>.

Pristupljeno svibanj 2020.

- Šarčević, I. (2017) Metodika ranog učenja stranih jezika, Škola stranih jezika Mail princ, Zagreb http://www.mali-princ-jezici.com/media/metodika_ranog_ucenja.pdf Pristupljeno lipanj 2020.
- Verdonik, M.(ak. god 2015/2016) Slikovnica- prva knjiga djeteta na adresi, nastavni materijal, https://www.ufri.uniri.hr/files/nastava/nastavni_materijali/Verdonik_Predavanja_za_web_SPKD.pdf Pristupljeno lipanj 2020.
- Podjela slikovnice (2020) <https://hr.wikipedia.org/wiki/Slikovnica> Pristupljeno srpanj 2020.

IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA

Ja, Ana Budišćak, izjavljujem da sam ovaj diplomski rad, na temu *Likovno oblikovanje slikovnice u svrhu ranog učenja engleskog jezika*, izradila samostalno služeći se navedenim izvorima podataka, vlastitim znanjem i stručnim vodstvom mentorice.

Potpis

Sveučilište u Zagrebu

Učiteljski fakultet

IZJAVA

kojom izjavljujem da sam suglasna da se trajno pohrani i javno objavi moj rad

Likovno oblikovanje slikovnice u svrhu ranog učenja engleskog jezika

Diplomski rad

u javno dostupnom institucijskom repozitoriju

Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama *Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju*, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).

U Zagrebu, rujan 2020.

Ime i prezime

Ana Budišćak

OIB

Potpis